

Van de redactie...

Eind januari hield de VTB haar jaarlijkse algemene ledenvergadering, en die had deze keer een wisseling van de wacht in petto: onze gewaardeerde voorzitter Chris Geerling trad terug en droeg het stokje over aan Caspar Verwer, die door het bestuur als opvolger werd voorgedragen. Naast huishoudelijke zaken begon de ALV ook dit jaar weer met een reeks interessante presentaties over bosherstel. In dit nummer treft u hier een kort verslag van. Op de ALV sprak Renaat van Rompaey over bossen en 'hun baas'. Wij wilden hier meer van weten en nodigden hem uit zijn gedachten te delen in onze vaste column. Verder leest u, naast enkele woorden van onze nieuwe voorzitter, over het opmerkelijke onderzoek van bioloog Sander van Andel die maandenlang in de jungle van Gabon bivakkeerde om met een onbemand vliegtuigje chimpanseenesten op te sporen, en in de rubriek 'Post uit...' vertelt Saskia Grootemaat over haar enerverende promotieonderzoek naar bosbranden in Australië.

Veel leesplezier!

Terugblik op de ALV

Op 31 januari jl. werd de Algemene Ledenvergadering van de VTB gehouden in het Forum op de campus in Wageningen. Het inhoudelijk deel van de vergadering was geënt rondom het thema 'Herstel van landschappen: Wat kun je daarvan verwachten?'. Na een korte introductie op dit onderwerp van Chris Geerling, werd het onderwerp van verschillende kanten belicht door Dolf de Groot (Investeren in natuurherstel loont!), Marielos Peña-Claros (Tropical forests: How do they respond to human interferences?) en Anton Stortelder (Mt. Malindang Rainforestation project 2008-2013). Het verhaal van Dolf de Groot focuste op het dilemma rond het vermarkten of economiseren van ecosystemendiensten. Al langere tijd wordt door wetenschappers geprobeerd de monetaire waarde van deze diensten te bepalen. "Vermarkten zou eigenlijk niet nodig moeten zijn..." aldus de Groot, "...maar het biedt wel de mogelijkheid om deze cruciale ecosystemendiensten ook financieel te erkennen". Onderzoek wijst uit dat natuurherstel in de meeste gevallen een positieve baten/kosten

ratio heeft. De vraag blijft nu "hoe kunnen we waarde in geld omzetten?".

Marielos Peña-Claros legde in haar presentatie uit dat duurzaam beheer van bossen cruciaal is voor het leven van een grote groep mensen. Peña-Claros laat aan de hand van eigen onderzoek zien dat actief bosbeheer de groeisnelheden van bomen en daarmee de koolstofopslag kan versnellen. Sterker nog, de meeste ecosystemendiensten in deze bossen blijven intact.

"Vermarkten zou eigenlijk niet nodig moeten zijn."

Anton Stortelder heeft meer verteld over het Mt. Malindang Rainforestation Project waar hij bij betrokken is. Dit inspirerende project op de Filipijnen werkt aan herbebossing. De doelstelling van het project is het aanplanten van 50 hectare bos per jaar, waarvan 20% als dorpsbossen wordt ingericht, die door bewoners gebruikt kunnen worden als bron voor bijvoorbeeld brandhout. Het project is tot dusver succesvol en is voor verdere financiering ook voorgedragen als REDD+ pilot project.

De hierop volgende discussie werd door Chris Geerlings geleid langs een aantal relevante stellingen die door de aanwezigen becommentarieerd werden.

■ **Quirine Hakkaart**

De voorzitter aan het woord...

Regelmatig lees ik nieuwsberichten die zonder al te veel moeite te linken zijn aan tropische bossen. Neem nu de veelbesproken Europese Houtverordening die deze maand in werking trad, de inmiddels breed erkende rol van bossen op de internationale klimaatagenda,

of de toenemende aandacht voor verantwoorde en duurzame handel. Volgens mij zijn mensen met gedegen kennis van bossen in de tropen eigenlijk meer dan ooit nodig. Ik ben dan ook trots dat ik sinds 31 januari voor-

Column: Bossen zonder Baas

Door: Renaat van Rompaey

Tijdens de laatste algemene ledenvergadering werden we gefêteerd op mooie plaatjes van groene bloemkolenvelden, de ongerepte tropische regenwouden waar het onze vereniging om te doen is. Ik probeerde op de foto te herkennen of deze bossen nu een baas hadden. Het adagio van Reitze de Graaf, mijn leermeester in de tropische bosbouw, was namelijk dat het bos een baas moest hebben. Nu kregen we of plaatjes te zien genomen uit een vliegtuig van wouden die zo onbereikbaar zijn, midden in de bergen, dat er verder niemand komt. Of het zijn satellietbeelden, zoals van de Filippijnen, waarop het lijkt alsof de termieten het bos uitvreten, elk jaar meer, dwars over de grenzen van de landgebruikplanning heen. Het lijkt alsof iedereen maar zijn gang gaat en er, inderdaad, geen baas te bekennen is. In beide gevallen heeft het bos geen

baas dus.

Bossen hebben tegenwoordig van alles: certificaten, beheerplannen, klassementen, concessies, camera's die het van overal vandaan begluren. Allemaal papierwerk dat 'de baas' niet kan vervangen. De baas staat boven de partijen. Als een rentmeester bewaakt hij het kapitaal en houdt hij de diverse aanspraken in evenwicht met elkaar, en met wat het bos kan leveren. De baas optimaliseert in ruimte en tijd. Het bos wordt er alleen maar beter van, ondanks wellicht het feit dat het vlak naast de weg ligt, dat het tegen een stad aan ligt, dat de vraag groter dan het aanbod is. Maar hoe zie je nu, of hoe weet je dat het bos een baas heeft?

Dat het bos een eigenaar heeft, is al iets. Beter dan dat iedereen de baas is, of niemand of de Staat. Afrikaanse dorpen kennen vaak een Chef de terre. Hij gaat over de gronden, al bezit hij

ze niet. Dat komt al in de buurt. Bos is natuurlijk in de eerste plaats grond, goeie grond, door de band genomen. Bos met een baas blijft bos. Het eerste doel van bosbeheer is bosbehoud, dit is bos in al zijn facetten. Daarin verschilt een Chef des forêts van een Chef de terre. Ontbossing is geen optie. Voor hem is bos geen reserve landbouwgrond.

Er moeten maar bordjes komen. In de zin van: In dit bos is die meneer of mevrouw de baas. Niet dat er niets mag, maar graag eerst even overleggen. En de baas van het bos legt rekenschap af aan de goegemeente over deugdelijk rentmeesterschap. Tja, bosbeheer blijft mensenwerk. Het valt niet te automatiseren of robotiseren. Het vergt opleiding en organisatie, in elk land opnieuw. En het heeft zijn prijs. Maar een bos met een baas is goud waard. Noem het maar bosbaas-kunde. ■

zitter ben van de vereniging die mensen uit verschillende achtergronden met interessante kennis en ervaringen op dit vlak bij elkaar brengt. Ik dank de leden voor het vertrouwen dat ze me gegeven hebben en verheug me op een vruchtbare kruisbestuiving!

Caspar Verwer,
Voorzitter VTB

Observing Chimps

...using conservation drones

Door: Sander van Andel, bioloog

Half september ben ik voor vier maanden afgereisd naar het nationale park Loango in Gabon. Dit deed ik in samenwerking met het Duitse Max Planck Instituut dat al ruim 5 jaar onderzoek doet naar het gedrag en de leefomgeving van wilde chimpansees en laagland gorilla's in Loango. Mijn doel was een vooronderzoek naar de toepasbaarheid van conservation drones voor het bestuderen van chimpansees. Het idee om iets te gaan doen met drones voor natuurbescherming kreeg ik

van de oprichters van de website www.conservationdrones.org, die mij hebben getraind en geholpen bij de aanschaf van de drone. Het type drone dat ik heb gebruikt kost rond de 2000 euro, kan redelijk eenvoudig worden geprogrammeerd met gratis software en kan een afstand vliegen van 20km.

Identificatie van nesten

Vanwege de bushmeathandel, het verlies van leefgebied en andere oorzaken is de wereldwijde populatie van chimpansees de laatste decennia hard achteruit gegaan. Op basis van gedateerde informatie wordt geschat dat er tussen 170.000 en 300.000 chimpansees in het wild leven. Voor een betere bescherming en noodzakelijke aanpassingen in beleid is het belangrijk dat er accurate en actuele informatie komt over de verspreiding en populatiestatus van chimpansees. Met de huidige methodes is het echter zeer lastig om dit regelmatig op grote schaal te bepalen. Wilde chimpansees leven namelijk vaak in uitgestrekte en afgelegen gebieden in lage populatiedichtheden. Tegenwoordig worden populaties meestal geschat door middel van het lopen van transecten waarbij nesten worden geteld. Deze arbeidsintensieve methode dient uitgevoerd te worden door getrainde onderzoekers en kost vaak veel tijd en geld.

"Europese houtverordening zeer succesvol in strijd tegen illegale houtkap..."

"Uiteindelijk heb ik op die foto's ruim 60 nesten kunnen zien"

Het fotograferen van nesten met een drone zou een eerste stap kunnen zijn richting een nieuwe methode om chimpanseepopulaties gemakkelijker in kaart te brengen. Ik ben begonnen met het zoeken naar chimpanseestenen via de gebruikelijke methode op de grond. Aansluitend heb ik drone-vluchten gemaakt over de nesten waarvan ik GPS locaties verzameld had. Toen ik wist hoe chimpanseestenen er vanuit de lucht uit zagen, heb ik additionele drone-vluchten gemaakt om zo nesten via drone-foto's te vinden. Uiteindelijk heb ik op die foto's ruim 60 nesten kunnen zien. De zichtbaarheid van nesten blijkt wel sterk afhankelijk te zijn van het seizoen en het habitat type.

Ook onderzocht ik of je met conservation drones boomsoorten kunt identificeren. Het identificeren van de aanwezigheid van bepaalde boomsoorten die belangrijk zijn voor het dieet van chimpansees zou gebruikt kunnen worden om vast te stellen in welke mate een gebied geschikt is als habitat voor chimpansees. Door middel van het vliegen en lopen van verschillende transecten door het bos, heb ik bijna 30 verschillende boomsoorten in foto's van drones weten te identificeren. Met dit kleine onderzoek heb ik aangetoond dat het mogelijk is chimpanseestenen te vinden en boomsoor-

ten te identificeren met een drone. In de toekomst zal er nog meer mogelijk zijn wanneer de fotoresolutie en de vliegafstand kunnen worden vergroot. ■

Post uit... ...Australië

Door: Saskia Grootemaat, 2e jaars PhD-student, Macquarie University, Sydney

Toen ik hier een jaar geleden aankwam om onderzoek te doen naar bosbranden, werd het mij al snel duidelijk dat ik op de antipoden was beland. Deurknoppen draaien de verkeerde kant op (tegengesteld van de richting die je met gezond Hollands verstand zou verwachten) en mensen lopen elkaar links voorbij in plaats van rechts. Het meest fascinerende vind ik nog wel de Eucalyptusbomen. Hoewel ze het hele jaar door het blad vasthouden, laten deze "gumtrees" na de eerste warme periode in de zomer massaal hun bast vallen. Enorme stukken en slierten komen van de bomen af. Zoveel zelfs, dat de buurman het niet bij kan houden met opruimen. Het doet me denken aan slangen die om de zoveel tijd vervellen. Het lijkt wel een soort make-over: na het laten vallen van de buitenste laag, ziet de bast van de bomen er weer als nieuw uit. Het zonlicht wordt prachtig weerkaatst op hun nieuwe gladde huidje. Reden genoeg om dit eens beter te onderzoeken!

Naast het werk dat ik doe naar de rol van bladeigenschappen op de ontvlambaarheid van diverse plantensoorten, richt ik me nu ook op de Eucalyptusbast. Die bast kan namelijk ook als brandstof dienen tijdens de bosbranden. Hoe snel verteren die stukken bast eigenlijk? En hoeveel bast blijft er over voor een eventuele brand? Hoe goed brandt de bast van verschillende Eucalyptus-soorten? Daar houd ik me nu mee bezig.

"Enorme stukken en slierten komen van de bomen af"

Australië, een land waarin alleen al in deelstaat New South Wales in dezelfde maand meer dan 56.000 hectare bos en grasland verwoest werd door brand en nog geen week later mensen geëvacueerd moesten worden vanwege overstromingen. Zoals Dorothea Mackellar schreef aan het begin van de vorige eeuw:

*I love a sunburnt country,
A land of sweeping plains,
Of ragged mountain ranges,
Of droughts and flooding rains.
I love her far horizons,
I love her jewel-sea,
Her beauty and her terror
The wide brown land for me!*

...en zo is het maar net. ■

Nieuw: de Internationale Bossendag

De United Nations heeft 21 maart officieel uitgeroepen tot internationale dag van de bossen. Tijdens deze dag in het voorjaar wordt er op verschillende manieren aandacht besteed aan het belang en behoud van alle bossen wereldwijd. De lidstaten worden aangemoedigd om op of rond deze dag bosgerelateerde activiteiten te organiseren. In Nederland besteden we jaarlijks op de derde woensdag in maart aandacht aan het behoud en belang van bossen tijdens de Nationale Boomfeestdag. Tegenwoordig zijn er jaarlijks ruim 400 gemeenten die deelnemen aan deze dag, meestal in de vorm van een boomplantdag. Dit jaar is het thema van de Nationale Boomfeestdag: "Bomen maken gezond".

Er is iets fascinerend mysterieus aan de verbinding die er lijkt te zijn tussen onze gezondheid en de natuur. In 1984 liet Ulrich met zijn quasi-experimentele onderzoek zien dat patiënten sneller opknapten en minder pijnmedicatie nodig hadden wanneer zij vanuit hun

Colofon

Adres VTB: postbus 124, 6700 AC, Wageningen; **Website:** www.tropischebossen.nl;
Email: vereniging@tropischebossen.nl; **Redactie:** Paul Zambon, Henk Lette, Caspar Verwer, Charlotte Floors, Paul Hilllegers, Quirine Hakkaart; Simone van Santen de Hoog; **Ontwerp/opmaak:** Caspar Verwer, Saskia Grootemaat; **Email redactie:** vtbnieuws@tropischebossen.nl

De Vereniging Tropische Bossen heeft tot doel het creëren en onderhouden van een professioneel netwerk en het instellen van een dynamisch en effectief platform voor het verzamelen, kanaliseren en uitdragen van kennis en informatie over tropische bossen. Dit wil de vereniging bereiken door het stimuleren en faciliteren van contacten tussen mensen die vanuit verschillende achtergronden en posities geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.

Deadline voor het inleveren van artikelen voor de volgende VTB-Nieuws is 30 mei 2013

ziekenhuiskamer zicht hadden op groen. Daarna zijn vele studies gevolgd en stapelt het bewijs uit verschillende wetenschappelijke disciplines zich op: De natuur, en bomen in het bijzonder, zorgen ervoor dat mensen zich lichamelijk én geestelijk gezonder voelen en zijn. Ook buiten de wetenschappelijke literatuur wordt de menselijk gezondheid en welzijn en natuur al lang met elkaar in verband gebracht. Om te spreken met de woorden van Henry David Thoreau "I think that I cannot preserve my health and spirits, unless I spend four hours a day at sauntering through the woods and over the hills and fields, absolutely free from all worldly engagements." (uit "Walking" 1851).

Om de internationale dag van de bossen te vieren organiseert de activiteitencommissie van de VTB (voorheen Commissie Ledenwerving en PR) een 'Bossenborrel'. Deze wordt gehouden op donderdag 21 maart om 20.00u in de Aperitivo, Vinkenburgstraat 20, Utrecht (zijstraat van de Neude).

Bezoekt of organiseert u of uw organisatie een in Nederland of daarbuiten een activiteit rondom de internationale dag van de bossen? Laat het ons weten of stuur ons een verslag van deze dag voor publicatie in onze nieuwsbrief (email: vtbnieuwsbrief@tropischebossen.nl). ■ **Simone van Santen de Hoog**

Wie, Wat, Waar...

► **UN International Day of Forests:** 21 maart. Ter gelegenheid van deze internationale dag van de bossen organiseert de Activiteitencommissie op deze dag vanaf 20.00u een borrel in Café Aperitivo, Vinkenburgstraat 20, Utrecht.

► **Tropical Forest Career Night:** 3 april, Universiteit Utrecht. De avond begint om 19.00u in het Wentgebouw op de Uithof, Sorbonnelaan 16, Utrecht.

► **Commissiedag:** 29 mei. Meer informatie hierover wordt nog rondgemaild aan de commissies.

► **Changing Perspectives – Carrièreperspectieven voor de tropische bosbouwstudent:** Hogeschool Van Hall-Larenstein. Deze activiteit is verzet naar 26 september 2013.